

LR Seimo Socialinių reikalų ir darbo komitetui

2025 m. lapkričio 3 d.

Kopija:

LR Seimo Biudžeto ir finansų komitetui

LR Seimo Žmogaus teisių komitetui

Lietuvos verslo konfederacijos, Lietuvos profesinių sąjungų konfederacijos ir Dirbančių neįgaliųjų asociacijos pasiūlymas dėl Užimtumo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto Nr. XVP-872 tobulinimo

Lietuvos verslo konfederacija, Lietuvos profesinių sąjungų konfederacija ir Dirbančių neįgaliųjų asociacija (toliau – „Asociacijos“) kreipiasi į Lietuvos Respublikos Seimo Socialinių reikalų ir darbo komitetą dėl Užimtumo įstatymo Nr. XII-2470 1, 16, 22, 24, 29, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 42 ir 44 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XVP-872 (toliau – UĮ pakeitimo projektas) tobulinimo.

I. Poreikis išlaikyti veikiančią sistemą

Šiuo metu galiojanti subsidijų sistema užtikrina stabilų asmenų su negalia įtraukimą į darbo rinką, visgi, svarbu jos nekeisti taip, kad parama taptų labiau apribota. Ypač svarbu, kad subsidijos asmenims su vidutiniu dalyvumo lygiu (30–40 proc.) nebūtų trumpinamos iki trejų metų per ketverių metų laikotarpį. Toks nekonkurencingų sąlygų subsidijavimo modelis prieštarautų valstybės tikslui – skatinti žmonių su negalia užimtumą, mažinti jų socialinę atskirtį bei didinti psichologinę ir ekonominę gerovę.

Prieš kelerius metus manyta, kad subsidijos užtikrins ilgalaikį neįgaliųjų įsivertinimą darbo rinkoje, tačiau praktika rodo, kad dalis subsidijuotų darbuotojų netenka darbo pasibaigus paramai. Pagal Užimtumo tarnybos (toliau – UŽT) duomenis, beveik 70 proc. subsidijuojamų vidutinio dalyvumo asmenų yra vyresni nei 50 metų. Deja, pasibaigus subsidijai tokie darbuotojai dažnai netenka darbo, nes darbdaviai nebemato finansinės paskatos juos išlaikyti – dėl negalios neretai skiriasi jų darbo našumas. UŽT duomenimis, po šešių mėnesių nuo subsidijos pabaigos nebedirba apie 44 proc. subsidijuotų asmenų, o po metų ar dvejų šis skaičius dar labiau išauga.

Tuo pat metu Lietuvoje beveik 100 tūkst. darbingo amžiaus asmenų su negalia nedirba, o be veikiančio subsidijavimo modelio jų įsidarbinimo galimybės išliks minimalios. Todėl valstybė turi aiškiai apsispręsti – ar ji nori investuoti į šių asmenų užimtumą ir gauti grąžą per jų dalyvavimą socialiniame gyvenime, sumokamus mokesčius ir mažesnes socialinės atskirties rizikas, ar skirti lėšas pasyviai socialinei paramai.

Džiaugiamės Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos parengta iniciatyva, kuria siekiama pratęsti subsidijas vidutinės negalios asmenims, kurių parama baigiasi iki 2025 m. gruodžio 31 d. Vis dėlto būtina užtikrinti, kad ir tie, kurių subsidijavimo laikotarpis baigsis po 2026 m. sausio 1 d., galėtų pasinaudoti lygiavertėmis subsidijavimo sąlygomis.

II. Socialinė ir ekonominė nauda valstybei

Subsidijuotas asmenų su negalia įdarbinimas yra investicija, o ne išlaida. Tarptautiniai tyrimai rodo, kad aktyvios darbo rinkos priemonės (tokios kaip subsidijos) yra 2-2,6 karto efektyvesnės nei

pasyvios socialinės išmokos. Jos ne tik didina užimtumą, bet ir mažina socialinės paramos poreikį. Įdarbintas asmuo su negalia generuoja įvairiopą grąžą: 1) dalis subsidijų grįžta į biudžetą per sumokamus mokesčius (GPM, PVM, „Sodros“ įmokas); 2) mažėja išlaidos socialinėms pašalpoms ir nedarbo išmokoms; 3) stiprėja žmonių savarankiškumas, gerėja psichologinė būklė ir socialinė integracija. Ankstesniais metais atliktais UŽT vertinimais, valstybei investavus, pavyzdžiui, 20 mln. eurų į aktyvias užimtumo priemones, grynoji ekonominė nauda, jų vertinimu, siekė apie 23,1 mln. eurų, iš kurių apie 13,5 mln. eurų sudarė papildomai sumokėti mokesčiai, apie 4,8 mln. eurų – sutaupytos socialinės išlaidos.

Be to, kitų Europos šalių patirtis rodo, kad subsidijavimas yra efektyviausias būdas išlaikyti negalią turinčius asmenis darbo rinkoje. Suomija ir Norvegija, laikinai atsisakiusios šios priemonės, vėliau prie jos grįžo, pripažinusios, kad alternatyvūs modeliai buvo mažiau veiksmingi ir brangesni.

III. Išvada ir siūlymas

Apibendrinant teikiamus argumentus, Asociacijos laikosi pozicijos, jog subsidijų tęstinumas yra būtinas, jei valstybė siekia ilgalaikių rezultatų – mažesnio nedarbo, didesnio įsitraukimo į visuomenę ir gražos mokesčiais pildant biudžetą. Trumpinant subsidijų laikotarpį kyla rizika, kad didelė dalis žmonių su negalia praras darbą iškart po finansavimo pabaigos.

Todėl prašome užtikrinti, kad visiems vidutinės negalios asmenims (30–40 proc. dalyvumo) būtų taikomas ilgesnis subsidijų laikotarpis – iki 60 mėn. per 72 mėn. laikotarpį, nepriklausomai nuo to, kada baigiasi jų dabartinė subsidija, ar prasideda nauja. Tam prašome 1) koreguoti UĮ pakeitimo projektą taip kaip numatyta žemiau; 2) numatant subsidijų tęstinumą, užtikrinti reikiamą finansavimą iš valstybės biudžeto.

- a) Prašome atsisakyti UĮ pakeitimo projektu siūlomo pakeitimo, kuris turėjo įsigalioti 2026 m. sausio 1 d.:

~~14 straipsnis. 42 straipsnio pakeitimas~~

~~Pakeisti 42 straipsnio 3 dalies 2 punktą ir jį išdėstyti taip:~~

~~„2) iki 36 mėnesių per nepertraukiamą 48 mėnesių laikotarpį nuo pirmos įdarbinimo subsidijuojant dienos šio įstatymo 41 straipsnio 2 dalyje nustatyto atveju, jeigu darbo sutartis sudaryta su asmenimis, nurodytais šio įstatymo 25 straipsnio 2 punkte, arba jeigu darbo sutartis sudaryta su asmenimis, nurodytais šio įstatymo 25 straipsnio 12 punkte, arba jeigu, nepasibaigus šiam subsidijos darbo užmokesčiui mokėjimo terminui, pasikeitė asmens dalyvumo lygis (iki 2023 m. gruodžio 31 d. – darbingumo lygis) arba neįgalumo lygis – jam nustatytas 30–40 procentų dalyvumo lygis (iki 2023 m. gruodžio 31 d. – 30–40 procentų darbingumo lygis) arba vidutinio neįgalumo lygis (iki 2023 m. gruodžio 31 d. – vidutinis neįgalumo lygis). Į nurodytą subsidijos mokėjimo terminą neįskaičiuojamas laikotarpis, kai subsidija darbo užmokesčiui buvo mokama šio įstatymo 41 straipsnio 3 dalyje nustatyto atveju;“.~~

- b) Prašome palikti galioti UĮ pakeitimo projektu siūlomą pakeitimą, kuris turėjo įsigalioti vos priėmus įstatymą:

13 straipsnis. 42 straipsnio pakeitimas

Pakeisti 42 straipsnio 3 dalies 2 punktą ir jį išdėstyti taip:

„2) iki ~~36~~ **60** mėnesių per nepertraukiamą ~~48~~ **72** mėnesių laikotarpį nuo pirmos įdarbinimo subsidijuojant dienos šio įstatymo 41 straipsnio 2 dalyje nustatyto atveju, jeigu darbo sutartis sudaryta su asmenimis, nurodytais šio įstatymo 25 straipsnio 2 punkte, arba jeigu darbo sutartis sudaryta su asmenimis, nurodytais šio įstatymo 25 straipsnio 12 punkte, arba jeigu, nepasibaigus šiam subsidijos darbo užmokesčiui mokėjimo terminui, pasikeitė asmens dalyvumo lygis (iki 2023 m. gruodžio 31 d. – darbingumo lygis) arba neįgalumo lygis – jam nustatytas 30–40 procentų dalyvumo lygis (iki 2023 m. gruodžio 31 d. – 30–40 procentų darbingumo lygis) arba vidutinio neįgalumo lygis (iki

2023 m. gruodžio 31 d. – vidutinis neįgalumo lygis). Į nurodytą subsidijos mokėjimo terminą neįskaičiuojamas laikotarpis, kai subsidija darbo užmokesčiui buvo mokama šio įstatymo 41 straipsnio 3 dalyje nustatytu atveju;“.

Dėkojame už bendradarbiavimą.

Pagarbiai

Lietuvos verslo konfederacijos direktorė Ineta Rizgelė

Lietuvos profesinių sąjungų konfederacijos l. e. p. pirmininkė Dalia Jakutavičė

Dirbančių neįgaliųjų asociacijos prezidentė Simona Kunigonytė